

Inhoud

Willem Mengelberg	1
Violist Michael Waterman	2
Mattheüs en Johannes: evangelies	3
Mattheüs en Johannes: Passionen	4
Tenor Erik Slik	5
Winfried Maczewski	6
Wie is Johan Westera?	7
In de stemming	8
Wie is Loekie van Dinther? In de ramsj	9
De CD-kast van Patrick Pranger	10
Wie is Hester Bolt? Passiebarometer	11
Seizoen 17/18, Welkom, Concertagenda	12

Willem Mengelberg

Op 12 maart zingt Toonkunstkoor Amsterdam (TKA) voor het eerst sinds 1991 weer de Johannes Passion. Een paar weken later volgt de traditionele Matthäus Passion. Deze editie van de ToniKA staat daarom helemaal in het teken van beide passies.

Natuurlijk ontkomen we er niet aan beide werken met elkaar te vergelijken. Maar er zijn ook interviews met o.a. violist Michael Waterman en tenor Erik Slik en een prachtig eerbetoon aan oud-dirigant Winfried Maczewski. Daarnaast zijn er natuurlijk de vaste rubrieken als Wie is wie, In de stemming en De CD-kast van, en is er informatie over het komende concertseizoen. Een buitengewoon leeswaardige ToniKA dus. Veel leesplezier!

*Namens de redactie
Melanie Lemmen*

Willem Mengelberg

Van Sinterklaas kreeg ik de pas verschenen biografie van Willem Mengelberg (jaren 1920-1951, door Frits Zwart). Heerlijk leesvoer voor de kerstvakantie! Ik raakte steeds meer gefascineerd door deze zowel vereerde als verguisde figuur. Vanwege zijn coöperatieve omgang met de Duitse bezetter tijdens de oorlogsjaren is Mengelberg in de publieke opinie als het ware afgeschreven. Na de oorlog krijgt Mengelberg een dirigeerverbod opgelegd; hij keert niet meer naar Amsterdam en zou ook elders nooit meer dirigeren, tot aan zijn overlijden in 1951. Het is spijtig dat dit zijn enorme betekenis voor het Amsterdamse muziekleven in de jaren tot aan 1940 grotendeels aan het zicht onttrekt.

Mengelberg was de grondlegger van de Nederlandse "Matthäus-cultuur". Tot op de dag van vandaag wordt de Matthäus Passion nergens zoveel uitgevoerd en zo trouw bezocht als hier. Mengelberg begon in 1899 met de jaarlijkse uitvoeringen in Het Concertgebouw, een traditie die TKA nog jaarlijks hoog houdt. In de beschreven periode (de jaren 20 en 30) bestond het Toonkunstkoor maar liefst uit 400-500 zangers. Op ons concert van 6 april herleven deze tijden weer als de circa 400 deelnemers van de cursus 'Zing en Beleef' van Het Concertgebouw zich bij ons koor voegen.

Mengelberg hield van die grote klank en vond dat dit de dramatische effecten waar deze muziek om vroeg, vergrootte. Lang niet iedereen kon deze dramatiek en Mengelbergs 'grote gebaar' waarderen. Ook in zijn eigen tijd waren zijn stilistische uitgangspunten omstreden. Men vond dat de uitvoeringen te veel dramatische effecten hadden, te concertmatig waren en devotie misten.

In maart 1940 zei Mengelberg daarover:

"Weet u, dat er nog altijd van die schrandere lieden zijn die mij, nadat ik veertig jaren de Matthäus Passion dirigeer, vertellen willen, wat Bach eigenlijk bedoeld heeft en dat ik te 'dramatisch' ben, alsof er groter drama zou bestaan dan de Passion?"

Het duurde jaren voordat Mengelberg de goede vorm voor zijn Matthäus gevonden had. Hij veranderde ieder jaar de begeleiding van de koralen, tempi en dynamieken, experimenteerde lustig met de samenstelling van het continuo en maakte ieder jaar weer andere coupures. Aan 'da capo' deed men in die jaren sowieso niet. Pas in 1933 werd de Matthäus voor het eerst integraal uitgevoerd in Het Concertgebouw.

Mengelberg behoorde ook internationaal gezien tot de grootste dirigenten van zijn tijd. Zijn betekenis voor het Nederlandse muziekleven was enorm. Hij bracht het Concertgebouworkest naar de absolute wereldtop. Het boek van Frits Zwart biedt een fascinerend beeld van deze tijd, die ook voor het Amsterdamse Toonkunstkoor, de vaste partner van het Concertgebouworkest, vele gouden jaren telde.

Caroline Bakker, voorzitter TKA

Op de website www.willemmengelberg.nl zijn verschillende opnames, waaronder fragmenten van de Matthäus Passion, te beluisteren (uitvoeringen 1936 en 1939). Meer lezen:

F.W. Zwart, 2016, *Willem Mengelberg. Een biografie 1920-1951*, Uitgeverij Prometheus

Greet Hofman-Alema, 2005, *Geestdrift en muzikale zin. Geschiedenis van het Amsterdamse Toonkunstkoor 1828-2000*

Het is een enorm voorrecht

Michael Waterman over de Matthäus en de Johannes Passion

Hoe vaak speel je de Matthäus Passion?

Dit jaar spelen we de Matthäus, net als vorig jaar, acht keer in negen dagen: vijf concerten met Bachkoor Holland en drie met Toonkunstkoor Amsterdam. Op Goede Vrijdag doen we hem twee keer, ook net als vorig jaar. Eerst spelen we 's ochtends in de Pieterskerk in Leiden. Daar is traditioneel de helft van het kabinet bij; de andere helft gaat naar Naarden. Na afloop gaan we naar Amsterdam, we eten snel een hapje en dan beginnen we weer bij maat 1.

Is dat niet lastig: twee verschillende versies van hetzelfde werk?

Het zijn inderdaad twee heel verschillende uitvoeringen. Elke dirigent heeft een andere interpretatie, andere tempi, andere streken. Eigenlijk is het heel leuk om twee versies door elkaar te doen. Je moet variëren en blijven opletten. Dat geldt eigenlijk altijd: ook dezelfde dirigent doet het elke keer iets anders.

Hoe is het om de Matthäus twee keer op een dag te doen?

Dat is heel bijzonder. Aan het eind ben ik moe en leeg, gewoon fysiek moe. Niet omdat het verveelt; het is niet moeilijk op te brengen om de Matthäus twee keer op een dag te spelen. Er zit een eindeloosheid in, die is heerlijk. Bij sommige stukken van Bach wil je dat het doorgaat. Die wens wordt bij de Matthäus vervuld. Het is wel lastig dat er twee orkesten zijn. Dan zit je veel te wachten. Je moet geconcentreerd blijven om van rust naar spelen te gaan. Je moet erbij blijven, het verhaal volgen.

Kun je alle acht keer nog wel uit het hart spelen?

Dat is bij de Matthäus Passion niet moeilijk: hoe vaker, hoe beter! Het is een van de weinige stukken waarin dat gevoel

Podiumrepetitie van TKA met het Concertgebouw Kamerorkest op 20 maart 2016 in de Philharmonie in Haarlem

elke keer naar voren komt. Het is een enorm voorrecht om dat werk te spelen. Normaal hebben we als orkest weinig tijd om stil te staan bij al die stukken die we spelen. In de weken van de Matthäus Passion-concerten kan dat wel. We hebben één week voorbereiding, maar we beginnen nooit bij het begin. Elk jaar komen we weer verder.

Wat zie je als verschil tussen de Matthäus en de Johannes Passion?

De Johannes Passion heb ik nog maar één keer gespeeld, een paar jaar geleden. Voor mij was het toen nieuw. Bij de Matthäus heb ik het gevoel dat ik het nu pas leer kennen. Ik kan nog niet zo veel over het verschil zeggen. Het verhaal wordt in de Johannes Passion op een compactere manier verteld dan in de Matthäus Passion. Het is allebei heel intens, maar de Johannes voelt lichter aan.

Hoe vind je het om te werken met een amateurkoor?

Als ik de Matthäus voor mijn werk speel, doe ik dat als liefhebber, net als de amateurzangers van Toonkunstkoor Amsterdam. Die leven naar de concerten toe. Door hen merken we hoe belangrijk het is om meegenomen te worden. Het werkt aanstekelijk. Wij kunnen dan ook even stilstaan bij wat we spelen. Ik heb het vorig jaar als leuk ervaren. We zijn niet alleen met ons allen bezig voor het publiek; de ervaring van mensen op het podium is ook belangrijk. Dat geeft een extra laag aan deze passieconcerten.

Marjolein Zinkstok

Michael Waterman speelt in de eerste vioolgroep van het Koninklijk Concertgebouworkest. Ook is hij zakelijk en artistiek leider van het Concertgebouw Kamerorkest en concertmeester van orkest 2 van de Matthäus Passion.

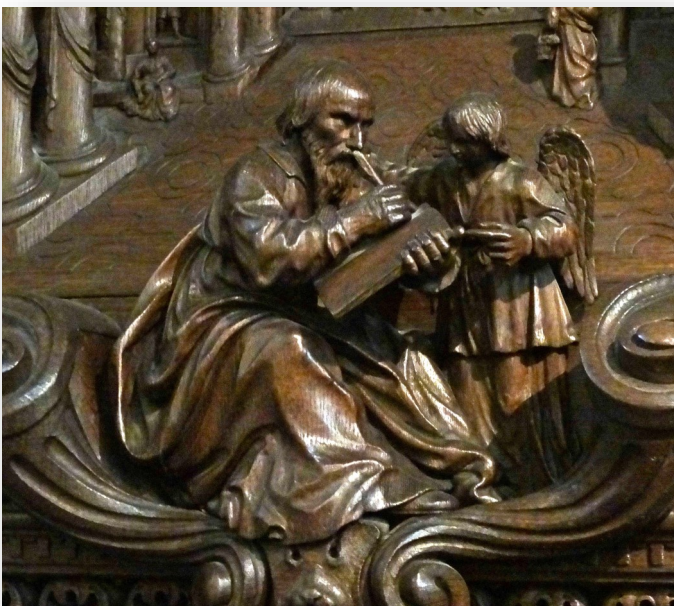
Michael Waterman (foto Marjolein Zinkstok)

Het echte verhaal van Mattheüs en Johannes

Wat zijn eigenlijk de verschillen tussen het evangelie van Mattheüs en dat van Johannes en wat speelde er in hun tijd? De historische feiten op een rij.

Jezus van Nazareth was een eigenzinnige rabbijn die rond het jaar 30 met een groep volgelingen door Galilea trok. Hij gaf onderricht in de Tora, het heilige boek van de joden, en ging met andere rabbijnen in discussie over de juiste interpretatie ervan. Jezus geloofde in een spoedige komst van Gods koninkrijk, maar wel na een periode van zware beproevingen.

Aan Jezus werden vele wonderen toegeschreven en al snel gingen zijn volgelingen geloven dat hijzelf de Messias was die volgens de geschriften Gods koninkrijk zou vestigen. Zijn leerlingen spoorden hem aan naar Jeruzalem te gaan en daar de macht over te nemen. De priesters die het in Jeruzalem voor het zeggen hadden, zagen de bui echter al hangen. Ze besloten hem uit te leveren aan de Romeinse gouverneur Pontius Pilatus, die hem ter dood liet brengen omdat hij zichzelf tot koning van de joden zou hebben uitgeroepen. Niet lang na zijn dood beweerden enkele volgelingen van Jezus dat ze een leeg graf hadden aangetroffen. Sommigen zouden Jezus zelfs na zijn dood in levenden lijve hebben gezien. Hierdoor ontstond de overtuiging dat de kruisiging van Jezus slechts een beproeving was geweest en dat hij snel zou terugkeren.

De evangelist Mattheüs, detail van de eikenhouten preekstoel in de Nieuwe Kerk te Amsterdam uit 1649-'64 door Jansz. Vinckenbrinck

Tussen 66 en 70 woedde in Judea een opstand tegen de Romeinse overheersing, die door de Romeinen genadeloos werd neergeslagen. De tempel in Jeruzalem werd hierbij verwoest. Deze tempel was al eeuwenlang het middelpunt van de ceremoniële joodse eredienst. Hoewel de joden erg verdeeld waren, stond de offercultus in de tempel in alle stromingen centraal. Dit gold ook voor de volgelingen van Jezus. Vele joden, waaronder de vroege christenen, zagen de verwoesting van de tempel dan ook als één van de zware beproevingen die aan de komst van de Messias vooraf zou gaan.

In deze tijd werden de evangelies van Mattheüs, Marcus en Lucas geschreven. Hierin staat Jezus' onderricht over Gods koninkrijk centraal en zijn voorspelling dat hij zou moeten sterven voordat dit koninkrijk zou aanbreken. In de jaren na de verwoesting van de tempel zochten de joden, waaronder ook de volgelingen van Jezus, naar een nieuwe manier om hun geloof te belijden nu de offercultus in de tempel van Jeruzalem niet meer mogelijk was.

Uiteindelijk werden de Farizeeën binnen het jodendom de dominante stroming. Zij legden de nadruk op het exact naleven van de Tora om zo de joodse tradities levend te houden. Dit betekende ook dat onorthodoxe stromingen, waaronder de joden die Jezus als Messias erkenden, verstoten werden. Vele joodse christenen werden uit hun synagogen verbannen. Daarom zochten zij hun geloof niet langer in de Tora, maar in de persoon Jezus. Hij was immers niet alleen de Messias, maar ook het vleesgeworden woord van de Tora, de belichaming van de tempel en boven alles het offer dat alle andere offers overbodig maakte. Zijn Nieuwe Testament had het Oude Testament vervangen en de christenen waren nu het uitverkoren volk.

Onder invloed van deze ontwikkelingen werd rond het jaar 90 het evangelie van Johannes geschreven. Hierin wordt Jezus beschreven als Godmens, die op aarde is gekomen om door zijn bloedoffer een nieuw verbond te scheppen. Jezus gaat zonder angst en tegenzin zijn kruisdood tegemoet. In de hof van Gethsemane spreekt hij geen enkele twijfel uit en hij levert zich vrijwillig uit aan de mensen die hem willen kruisigen. Pilatus wordt in dit evangelie afgeschilderd als een marionet in de handen van God en zo van alle schuld vrijgepleit. De joden daarentegen worden in vijandige termen beschreven.

Met deze boodschap leverde het evangelie van Johannes een belangrijke bijdrage aan de uiteindelijke splitsing tussen het jodendom en het christendom.

Daan Nijssen

Mattheüs en Johannes:

Hoe klinken hun verhalen bij Bach?

Hoe klinken de evangelieverhalen van Mattheüs en Johannes bij Bach?

De Johannes Passion is compacter, zowel qua bezetting - geen dubbel koor en orkest - als qua uitvoeringsduur. Terwijl het openingskoor van de Matthäus Passion ons direct betreft bij het drama dat zal gaan plaatsvinden, grijpt volgens Boudewijn Jansen het openingskoor van de Johannes Passion ons *“reeds naar de keel met de bloedstollende kreet ‘Herr’, waarmee het opent.”* Daarna begint meteen het lijdensverhaal met de gevangenneming in de hof van Getsemane. De Matthäus Passion daarentegen begint met een uitgebreide beschrijving van wat er aan die gevangenneming voorafging.

Boudewijn Jansen: *“Bij Mattheüs is Jezus meer een herder en leraar, met meer fundamentele twijfels en menselijke zwakte. Talrijke aria’s, ook nog voorzien van een inleidend arioso, geven wijdsloppige bespiegelingen waarin de verwerking van het drama plaats vindt. De Matthäus Passion is dus ook een uur langer. Als deze eindigt met ‘Ruhet sanfte, sanfte Ruh’ dan voelen wij, in het verdriet, een kiem van verwerking die al ontsproten is. In de Johannes Passion, waarin minder tijd genomen wordt voor gedachten die ons met het leed verzoenen, komen wij met verduisterd gemoed aan bij het slotkoor ‘Ruhet wohl’. En daarom klinkt, en dat is één van de meest overweldigende momenten uit onze muziekliteratuur, hierna een koraal waarin de dood bezworen wordt, althans bezongen wordt dat de liefde de dood overwint.”*

Als Jezus spreekt in de Matthäus Passion wordt hij altijd begeleid door de strijkers, die als het ware een warm en teder aureool om hem heen vormen. Bach brengt in smartelijke en meelevende aria’s en koralen tot uiting hoe droevig het verhaal is. Door het veelvuldig gebruik van de woorden ‘ich’, ‘mich’, ‘uns’ en ‘unser’ kunnen zangers en toehoorders zich identificeren met Jezus en met wat hij moet doorstaan. Je zou kunnen zeggen dat het evangelie van Mattheus meer empathisch is. Zo lijkt het wel of er mededogen wordt betoond aan de verrader Judas, die spijt krijgt van zijn daad en de steekpenningen wil teruggeven, maar bij de hogepriesters nul op het rekest krijgt. En de vrouw die hem zalft en daardoor het verwijt krijgt kostbare olie te verspillen, kan op warm begrip van Jezus rekenen.

Het tempo ligt in de Johannes Passion veel hoger. Boudewijn Jansen: *“We zien bij Johannes een Jezus die gezonden is om voor ons te sterven aan het kruis en die vrijwel in een*

rechte lijn en doelbewust op het kruis afstevent. Hij is een actief handelende persoon, die bondig spreekt. Dit culmineert in het eenvoudige, maar alles zeggende ‘Het is volbracht’”.

Het koor heeft in de Johannes Passion voortdurend de rol van de slechteriken: de religieus fanatieke joden, de dobbelende soldaten. In de Matthäus Passion heeft het koor diverse rollen: klaagvrouwen, leerlingen, meelevende omstanders, verontwaardigde commentatoren versus boze joden, schijnheilige hogepriesters en bespotters.

Twee verschillende uitvoeringen van dezelfde geschiedenis maar allebei van een grote schoonheid. Ze doen je verlangen naar de dag, dat de oorspronkelijke partituren van de Passionen naar de evangelies van Lucas en Marcus zullen opduiken.

Nelleke Reijs

Voor dit artikel is dankbaar gebruik gemaakt van het voorwoord door Boudewijn Jansen in het programmaboekje voor de Johannes Passion en zijn uitleg en verduidelijkingen tijdens de koorrepetities.

De evangelist Johannes, detail van de eikenhouten preekstoel in de Nieuwe Kerk te Amsterdam uit 1649-'64 door Jansz. Vinckenbrinck.

Evangelist Erik Slik

“De rol van de evangelist is heel dankbaar omdat je het publiek mee mag mag nemen.”

7enor Erik Slik beheerst een groot repertoire. Hij speelt rollen in opera’s van hedendaagse componisten, maar zingt ook in de Passionen van Bach. In maart doet hij beide. We spreken Erik net na de repetitie van de opera Fortress Europe van Calliope Tsoupaki, die eind maart in première gaat. Vlak daarvoor zingt hij bij TKA de tenor-aria’s in de Johannes Passion en in april is hij de evangelist in onze Matthäus Passion. Bach neemt voor hem een bijzondere plaats in. Maanden voor Pasen begint hij al met de voorbereiding. “Het is muziek waar je je van tevoren op moet instellen. Je gaat er in januari weer eens voorzichtig naar kijken.”

Heb je de liefde voor kerkelijke muziek vanuit je ouderlijk huis meegekregen?

Nee, mijn ouders luisterden naar allerlei soorten muziek; tijdens mijn studie kwam ik er pas mee in aanraking.

Je komt oorspronkelijk uit Kampen, een hele kerkelijk stad.

Ja, ik weet dus dat mensen het op een religieuze manier ervaren. Ik voel dan ook een verantwoordelijkheid het zo goed mogelijk te doen; je zingt zo’n stuk voor mensen die het kunstzinnig beleven, maar ook voor mensen die er wat

Erik Slik (foto Chantal Bakker)

meer uithalen. Het voelt elk jaar weer als een groot project.

Hoe vaak heb je de beide passies van Bach gezongen?

De Johannes Passion heb ik in een koor zo’n twintig keer gezongen en als solist zo’n tien keer. De Matthäus zing ik al een aantal jaren zo’n drie keer per jaar. De allereerste keer zong ik de hertaling van Jan Rot.

Wat zijn de verschillen tussen de Johannes en de Matthäus volgens jou?

De Johannes is natuurlijk korter, maar het stuk heeft ook meer reliëf. Het is meer op actie en drama toegespitst. Het is alles bij elkaar wat puntiger. De Matthäus Passion heeft een mildheid. Ik vind de Matthäus iets aangenamer, als het ware. Er spreekt uit dat ‘het wel goed komt’, maar deze opmerkingen zijn niet muziektheoretisch onderbouwd.

En als zanger?

‘Voor de aria’s is het een groot verschil. De Matthäus lijkt in een betere fase van zijn leven geschreven. De aria’s zijn iets natuurlijker in de zanglijn uitgewerkt. De Johannes is hoekiger en iets ‘gezochter’, als je dat mag zeggen.’

Heb je een voorkeur voor één van beide?

‘Nee, de rol van de evangelist is heel dankbaar omdat je het publiek mee mag mag nemen. Bij de aria’s kun je lange lyrische frases maken. Het is allebei fantastisch. Nee, ik heb geen voorkeur.’

Hoe vind je het om te werken met verschillende dirigenten?

‘Hoe meer, hoe beter. Soms geeft een dirigent een verandering in tempo aan waardoor je op een andere plek moet ademen. Iedere dirigent kijkt er vanuit een eigen invalshoek naar. Samenwerking levert altijd weer nieuwe ideeën op of inspiratie. Je leert bij iedere uitvoering.’

Hoe vind je het om te werken met een amateurkoor?

‘Een amateurkoor is altijd ontzettend gedreven. Het is heel enthousiasmerend voor een solist en je pikt er altijd wat van mee. Ik verheug me op de eerste repetities.’

Stef Lokin

Meer weten over Fortress Europe? [Klik dan hier](#)

Winfried Maczewski

een eerbetoon

Op 28 februari 2016 overleed Winfried Maczewski (1941-2016). Hij was dirigent en artistiek leider van Toonkunstkoor Amsterdam van 1989 tot 2003. Zijn vrouw Sophie, die al die jaren koorlid was, volgde hem in de dood. In de pers is in diverse In Memoriams uitgebreid ingegaan op zijn carrière als koordirigent bij De Nederlandse Opera. Ik wil het hier hebben over zijn betekenis voor Toonkunstkoor Amsterdam. Vele (oud)koorleden die met hem gewerkt hebben zullen hem in dierbare herinnering hebben; ik was vanaf 1996 als bestuurslid zijn 'manusje'.

Toen in januari 1989 onze dirigent Jan Eelkema overleed, was het Hartmut Haenchen die TKA adviseerde om Winfried Maczewski, die in 1988 om politieke redenen Duitsland had verlaten en koordirigent van het koor van De Nederlandse Opera was geworden, te benaderen. In die tijd werkte TKA zeer regelmatig samen met het NedPhO en andere professionele orkesten, zodat Winfried de opdracht kreeg de koorwerken, waarvoor TKA werd uitgenodigd, in te studeren. Zo hebben we vele concerten gegeven onder leiding van Hartmut Haenchen, maar ook onder gastdirigenten als Yehudi Menuhin, Iván Fischer, Vassili Sinaïski, Jean Fournet en Claus Peter Flor.

Winfried en Sophie Maczewski

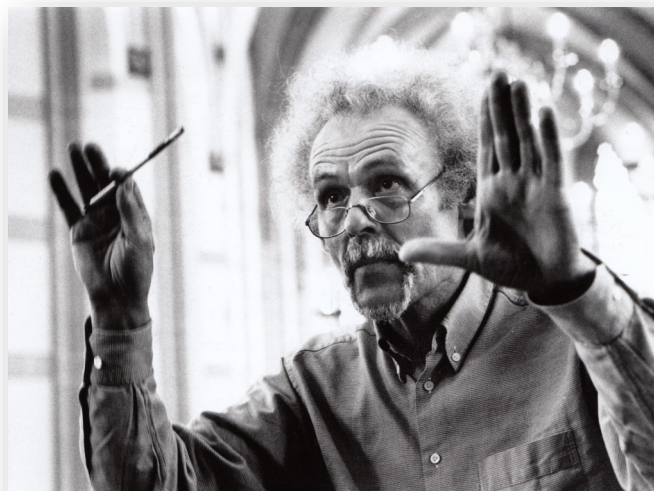
Hoogtepunten waren de Tweede en Derde Symfonie van Mahler in Haenchens Mahler-cyclus, de Requiems van Verdi en Brahms met Haenchen, Beethoven IX met Menuhin en onze medewerking in 1996 en 2000 als Bühnenchor aan de uitvoeringen van Strauss' Elektra bij DNO. Daarnaast dirigeerde Winfried zelf het koor in de jaarlijkse Matthäus Passion en in eigen concerten, waaronder meerdere stemmige kerstconcerten in de Westerkerk. Winfried was een bijzonder mens en zijn repetities waren vaak zeer inspirerend; soms was het proces naar een concert toé bijzonderder dan het concert zelf! Hij vond het belangrijk om naast zijn werk met beroepsmusici ook de leiding te hebben over een amateurkoor; hij zag ons als

(foto Guido Stordiau)

Foto Guido Stordiau

een weerspiegeling van de samenleving. Over het zingen van de Matthäus Passion zei hij: "Mensen uit alle mogelijke beroepen hebben allemaal hun eigen gevoelens over het werk en dat betekent dat ze een kwaliteit van zingen ontwikkelen die boven hun grens uitstijgt". Hij wist steeds op een speciale manier zijn ideeën over te brengen. Over het - steeds verschillend - dirigeren van de koralen in de Matthäus Passion zei hij eens: "Ik ben bewust onvoorspelbaar." Gevleugelde termen waren: "Textissimo", "hoogteonafhankelijke dynamiek", "italienisches Akzent", "Tour d'Horizon", "Kanzelschwalben". Hij was allergisch voor de dikke Amsterdamse 'L' en wanneer we ongelijk eindigden dan zei hij: "De enige die hier mag stotteren ben ik!" Vanaf de eerste dag dat hij in Nederland was is hij Nederlands gaan spreken en dat Nederlands van hem bleef heel bijzonder, maar iedereen begreep hem! Winfried had zeer specifieke ideeën over de koorclank; bij werken die een groot koor vereisen wilde hij een koor met

(foto Anje Kirsch)

een professionele kern en eromheen de 'kuise' klank van een groot amateurkoor. Het succes van de uitvoeringen van Mahler II bewees zijn gelijk.

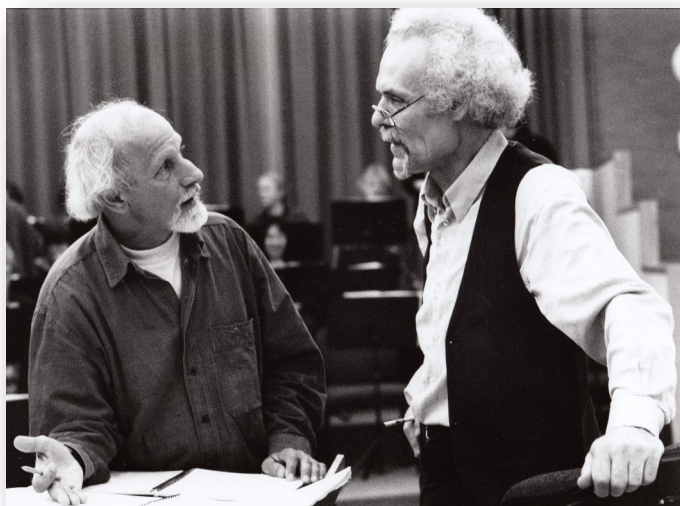
Ook de opstelling tijdens de repetities was belangrijk. Hij demonstreerde dat eens door de altengroep op de oude manier en in 'zijn' opstelling te laten zingen en het resultaat was verbluffend! Wanneer hij Bühnendienst had bij de Opera fietste hij in de pauze even heen en weer om daarna de TKA-repetitie te hervatten; ook kwam hij wel uit Salzburg, waar hij het European Festival Chorus leidde, heen en weer vliegen voor een repetitie bij ons.

Soms waren zijn ideeën te 'groots en meeslepend' voor de realiteit: zo wilde hij een samenwerkingsverband van goede Europese amateurkoren, en ik moest eens Thomas Hampson polsen om bij ons de Christus-partij te komen zingen; het impresariaat gaf niet eens antwoord. Ook had hij prachtige ideeën over een theatrale voorstelling van Vondels Gijsbrecht in de Beurs van Berlage met de muziek van Diepenbrock... Het bleek niet haalbaar.

Hoogtepunten die we met Winfried beleefd hebben waren er vele: ik wil hier noemen het 5 mei-concert op de Amstel, Ein deutsches Requiem, en vooral de uitvoering van Frank Martins Golgotha – een geweldige belevenis. In 2003 dirigeerde hij zijn laatste Matthäus Passion – een uitvoering zó bijzonder en geïnspireerd, dat ik die nooit zal vergeten. Het is dankzij Winfried dat we in Boudewijn Jansen een waardige opvolger gevonden hebben.

Winfried was een groot kunstenaar en een charismatisch musicus. TKA mag dankbaar zijn dat hij veertien lang jaar onze dirigent was.

Theo Laceulle

Daan Manneke en Winfried Maczewski tijdens een repetitie van 'Forum' in mei 2000 (foto Anje Kirsch)

Wie is wie?

*Johan Westera
Tenor 1
Lid sinds december 2015*

Zong je in een ander koor? Doe je nog iets anders met muziek?

Zingen doe ik al heel mijn leven. Als jongenssopraan zong ik op mijn 11de de Matthäus. Pas de laatste jaren ben ik wat serieuzer geworden door zangles te nemen en door veel verschillende projecten te doen bij project- en kamerkoren en kleine vocale ensembles. Naast het zingen luister ik graag naar muziek en bezoek ik regelmatig concerten.

Wat vind je leuk aan TKA?

Mijn droom was om een keer de Matthäus te zingen in het Concertgebouw. Toen ik me aanmeldde voor de auditie, werd me duidelijk dat het TKA geen projectkoor is. Ik heb me als ervaren 'koozhopper' voorgenomen in ieder geval langer te blijven dan een jaar. Dat was niet zo moeilijk: in 2016 hadden we natuurlijk een prachtige muzikale agenda waar ik enorm van genoten heb. Met de Serata als zeer smakelijk dessert.

Is er iets wat je graag anders zou willen zien?

Ik kan moeilijk wennen aan de losse discipline van het TKA en zou wensen dat we wat meer zouden hebben van de strakkere discipline van een kamerkoor.

Welk concert waaraan je meewerkte, is je het meest bijgebleven? En welk stuk zou je (nog eens) willen zingen?

De uitvoering van de Matthäus in het Concertgebouw vorig jaar. Mijn hoogtepunt van 2016. Onlangs heb ik me opgegeven voor een project om de Via Crucis van Franz Liszt te zingen. Een boeiende mix van oude en moderne muziek.

Heb je een favoriete vocalist, instrumentalist of orkest?

Nadat we vorig jaar de Matthäus in Haarlem hadden uitgevoerd, ging ik 's avonds naar de uitvoering van Reinbert de Leeuw in de Nieuwe Kerk. Ik was erg onder de indruk van dit concert en in het bijzonder van de IJslandse tenor Benedikt Kristjánsson. Kippenvel.

Piano is mijn favoriete instrument. De pianosonates van Schubert hoor ik het liefst, gespeeld door Maria João Pires.

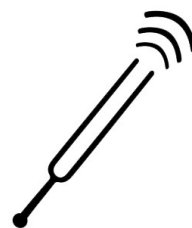
Wat is voor jou het mooiste lied aller tijden?

"Ne me quitte pas" van Jacques Brel. Hij zingt het niet alleen, hij is het lied.

Met wie zou je wel eens een borreltje willen drinken?

Dat wordt dan pleegzuster Bloedwijn. Met mijn oma die in de hemel is. Onlangs las ik haar dagboek dat ze bijhield tijdens een bootreis naar Canada. Ik heb nog wel wat vragen over haar heimwee, de zeezieke dagen en het niet kunnen sjoulen bij windkracht 7.

In de stemming

Jevgeni Onegin in Utrecht

Foto Jan Hordijk

Op 8 januari 2017 werkte het Nederlands Concertkoor mee aan een productie van Weekend Opera Utrecht. Het betrof een concertante uitvoering van de opera 'Jevgeni Onegin' van P.I. Tsjaikovski. Een aantal TKA-leden zong mee; sommigen omdat zij tevens lid zijn van NCK, anderen als versterking. Voor Marjolein Zinkstok kwam met deze uitvoering een einde aan haar 28-jarige lidmaatschap van het NCK. Ze blijft gelukkig wel bij ons!

Zie ook de website van weekendopera.

Noorderkerkconcerten

De Stichting Noorderkerkconcerten (NKC), opgericht in 1999, organiseert jaarlijks een reeks van 35 concerten op zaterdagmiddag in de Noorderkerk, in het hartje van de Amsterdamse Jordaan. Nieuwe jonge talenten en gerenommeerde musici stellen zich hierbij voor aan een divers publiek van buurtbewoners, marktbezoekers en muzikiefhebbers uit heel Amsterdam en de wijde omgeving.

TKA-leden Ruth Carasso en Matthijs Jansen werken al geruime tijd – Ruth zelfs al zo'n tien jaar – als vrijwilliger voor deze stichting. Ruth zorgt onder meer voor het verdelen van de werkzaamheden die nodig zijn voor het omtoveren van de kerk tot concertruimte. Zij is dan de eindverantwoordelijke voor alle praktische vragen. Ruth: "Ik vind het programma altijd van hoge kwaliteit, Concertgebouw-niveau. Dus heerlijk om hieraan mee te mogen werken." Matthijs is door Ruth 'gestrikt' om als bij vrijwilliger bij NKC te komen helpen. Begonnen als kaartcontroleur is hij inmiddels 'gepromoveerd' tot host. De rol van host is mensen welkom heten en wegwijs maken naar de kassa of naar hun plaats. Hij heeft daarbij een 'verborgen agenda': mensen verleiden 'Vriend van' te worden, want ook de Noorderkerkconcerten moeten extra hun best doen om het allemaal betaalbaar te houden en dat lukt niet met alleen de opbrengsten uit de kaartverkoop. Matthijs: "Een leuk spel en dankbare rol." Kijk voor meer informatie op de website van NKC.

Toonkunstenaars als vuilniscoor

Het wordt een vervolgverhaal in deze rubriek. Op zondag 22 januari werkte weer een aantal Toonkunstenaars mee aan

de voorstelling 'Bach & Bleekwater' van altvioliniste Esther Apituley, actrice Leny Breederveld en een muziekensemble, dit keer in Hoofddorp. Thema van de voorstelling is een ontmoeting tussen een violiste en een schoonmaakster. Deze ontmoeting vormt het kader voor enkele prachtige muziekstukken. Het koor komt aan het eind van de voorstelling op als schoonmakers en zingt het 'Crucifixus' uit de 'Hohe Messe' van J.S. Bach. Op 5 mei komt deze voorstelling weer naar Amsterdam, dan in theater Bellevue.

Nelleke Reijs

Wie is wie?

Loekie van Dinther
Sopraan 1
Lid sinds april 2016

Heb je een favoriete vocalist, instrumentalist of orkest?

Mijn ouders zijn muzikale omnivoren, dus ik ben best thuis in allerlei genres. Zelf ben ik nu tweedehands op zoek en heb ik platen van Ferrier, Callas en Tebaldi gevonden. Prachtig! Tegenwoordig is het Franse aanbod natuurlijk voor mij verplichte kost, maar ook verrassend leuk!

Wat doe je in het dagelijks leven?

Afgelopen jaar ben ik geslaagd voor mijn eindexamen gymnasium. Ik studeer sinds september Franse taal en cultuur aan de UvA. Ik woon nog thuis bij mijn ouders in Zandvoort. Ik werk daar bij Albert Heijn, zo betaal ik mijn studie.

Wat is je favoriete vakantiebestemming?

De ultieme vakantiebestemming is natuurlijk Zandvoort, maar zelf ben ik nu wel enthousiast over alle franstalige bestemmingen. Of het nou Frans Guyana, de Polynesische eilanden of Haïti is, dat zijn voor mij nu de meest spannende oorden!

Vertel eens iets verrassends/leuks/grappigs/stoers over jezelf.

Ik heb tot mijn 14de jaar heel veel gesport. Ik ben twee keer Nederlands kampioen wedstrijdkarate geweest, en een aantal keer in het buitenland. Toen werd ik ernstig ziek en ging dat allemaal niet meer, maar zangles, van Sabine Weber, hielp mij er weer helemaal bovenop! Van fluisteren naar TKA! En nu zing ik bij Hester Noyon in Amsterdam.

Wanneer ben jij het meest in je element?

In mijn eentje met mijn voeten in de zee ben ik het meest in mijn element. Maar in het TKA zingen is net zo iets! Gek genoeg, want dan zijn er juist heel veel mensen om me heen. Maar het voelt echt net zo!

Welk concert, waaraan je meewerkte, is je het meest bijgebleven? En welk stuk zou je (nog eens) willen zingen?

Ik heb nog maar met één concert mee mogen doen, Visio ni ed Estasi van Wim Henderickx, dat was spectaculair en vooral erg leuk om te doen! Ik heb het voeten-in-zee-gevoel toch wel meer bij het Requiem van Mozart en de Johannes en de Matthäus Passion van Bach, maar dat lijkt me logisch, ik ben pas 18. Wat snap ik nou?

Wat vind je leuk aan TKA? Is er iets wat je graag anders zou willen zien?

Het TKA leuk? Welnee! Het is vooral prachtig, geweldig, machtig etc.! En er zijn veel lieve mensen!

In de ramsj

De oorspronkelijke titel van deze rubriek 'Ramsj om de hoek' dekte de lading niet meer. Waar je vroeger vanuit de Singelkerk maar één hoek hoefde om te slaan om in een boekenparadijs te geraken, moet je tegenwoordig verder lopen. Scheltema/Selexys/Polare op het Koningsplein is sinds een paar jaar dicht en vorige maand sloot Steven Sterk op de Nieuwezijds Voorburgwal voorgoed de deuren. Blijft over: Scheltema op het Rokin en Het Martyrium in de Van Baerlestraat.

Bij Scheltema ligt **Lederer, Victor**, 2014, *Verdi The Operas and Choral Works*. Amadeus Press, 242 pagina's.

Van €26,95 voor €7,95, inclusief cd. Lederer geeft in kort bestek een overzicht van de opera tot aan de komst van Verdi. Daarna beschrijft hij het leven en werk van de componist, de 28 opera's en de koorwerken. Bijzonder is de bijgevoegde cd, met daarop historische opnamen uit zijn opera's, gezongen door legendarische namen als Rosa Ponselle, Mattia Battistini, Enrico Caruso, Boris Christoff en Claudia Muzio.

1813 was het geboortjaar van zowel Verdi als Wagner. In het herdenkingsjaar 2013 verscheen **Quinn, Terry**, 2013, *Richard Wagner The Lighter Side*, Amadeus Press, 302 pagina's. Van €29,95 voor €8,95, ook bij Scheltema.

De schrijver is een bewonderaar van de componist, maar hij heeft in dit boek niet de serieuze kant van Wagners leven en werk belicht. Hij heeft een groot aantal citaten, anekdotes, trivia, cartoons, *faits divers* bij elkaar gebracht en dat levert een vermakelijk boek op.

Liefhebbers van het programma Podium Witteman willen misschien meer van de presentator weten. **Witteman, Paul**, 2007, *Het geluid van wolven*, Balans Amsterdam, 192 pagina's met CD. Bij Scheltema van €33,95 voor €7,50. Het boek bevat stukken die eerder in de Volkskrant stonden. Witteman analyseert het repertoire van klassieke componisten op die verborgen kracht: wat doet het met je en waarom? Het is Wittemans vierde boek over muziek.

Ten slotte: via de site van Steven Sterk is te koop **Nelissen, Niek**, 2010, Willem van Otterloo, een dirigentenloopbaan, Uitgeverij Van Gruting, 628 pagina's. Van €39,90 voor €12,50. Nelissen zette in 2004 het onderzoek voort dat dochter Gaby van Otterloo (oud-lid van TKA) begonnen was. In het boek speelt het dirigentschap van het Residentie-orkest een grote rol. Een teleurstelling was dat Van Otterloo (1907-1978) gepasseerd werd als opvolger van Van Beinum bij het Concertgebouworkest. Het monumentale werk laat een man zien die een liefhebber was van van vrouwen, schilderijen en auto's (Porsche 911). Tragisch genoeg overleed hij bij een auto-ongeluk in Australië in 1978. Hij zat zelf niet achter het stuur.

Stef Lokin

De cd-kast van...

Patrick Pranger

Muziek verandert je...

Het is zo ontzettend onmogelijk om een selectie te maken uit m'n opnames en spotifylijsten. Daarom deel ik met jullie opnames en momenten die belangrijk voor me waren in mijn eeuwigdurende zoektocht om een goed musicus te worden.

Johannes Brahms, Ein deutsches Requiem, door Ensemble Vocale et Instrumentale olv Michel Corboz

Terwijl ik in Ede maatschappelijk werk studeerde vond ik, op een moment dat het niet zo goed ging met mijn studie (iets met sociale vaardigheden), dit CD-tje in een verhuisdoos. Na het beluisteren hiervan besloot ik dat ik dit ooit wilde zingen/dirigeren/spelen. Anderhalf jaar later studeerde ik zang in Groningen bij Wout Oosterkamp en Sasja Hunnego. Ik zong het als solist elf keer en de eerste keer was in 2001, mijn dirigerdebuut was in 2008.

Ralph Vaughan Williams: The Vagabond and other songs, door Bryn Terfel (bariton) en Malcolm Martineau (piano)

De eerste van mijn baritonhelden. Een gewone schapenboer uit Wales (u weet wel, het Groningen van Great Britain) met een geweldige strot, prachtige gewonemens-uitstraling en door mij en m'n vrienden liefkozend 'The ultimate breath bastard' genoemd.

Ludwig van Beethoven: Pianoconcert no 1, door Murray Perahia en 'ons' KCO olv Bernard Haitink

Fantastische articulatie van meneer Perahia. Mijn eerste dirigererervaring met orkest (want die vreselijke koordirigenten kunnen geen 1 geven...) Met het Jeugd Muziekschool Symfonie Orkest uit Groningen waren we op tournee door Noord-Italië en ik mocht dit pianoconcert dirigeren in Cortina d'Ampezzo, waar onze Italiaanse begeleiders het hele publiek zover kregen de bijnaam die ze voor mij bedacht hadden, te scanderen: Maestrorosso.

J.S. Bach: Kantaten, door Collegium Vocale Gent olv Philippe Herreweghe

Bach (en alle barokmuziek) werd bij ons thuis tot een soort Entartete Musik gebombardeerd, rotmuziek met valse instrumenten. Nog steeds kan ik niet goed verwoorden wat er door me heen ging toen ik de schoonheid en genialiteit van Bach ontdekte... Sindsdien kan ik niet meer zonder.

Anton Bruckner: Symfonie no 7, door Chicago Symphony olv Sir Georg Solti

Op zoek naar verbreding van mijn ietwat beperkte palet op

het gebied van instrumentale muziek was dit de eerste symfonie die me zo raakte en overdonderde. Prachtige blazersklank in het orkest.

Alfred Schnittke: Concerto for choir, door het World Youth Choir olv Frieder Bernius

In 1999 behoorde ik samen met Diederik Rooker (u kent hem wel), Benjamin Bakker en Peter Dijkstra tot de Nederlandse delegatie die in het World Youth Choir mocht zingen. Met 90 nieuwe vrienden voor het leven in 30 dagen in optimale verbondenheid samenwerken. Nooit heb ik een groep harder zien werken voor een optimale uitvoering.

Johannes Brahms: Vier ernste Gesänge, door Thomas Quasthoff (bariton) en Justus Zeyen (piano)

Er zijn twee mensen die mij met hun zingen tot tranen hebben geroerd. De grote Quasthoff, mijn tweede baritonheld, was met deze fantastische liederen de ene. De andere was mijn zoon die het Pie Jesu zong in Fauré's Requiem dat ik dirigeerde.

Live at Wigmore Hall: Songs by Tchaikovsky, Mussorgsky and Ned Rorem, door Gerald Finlay (bariton) en Julius Drake (piano)

De meest fantastisch zingende bariton van dit moment! Een heel recital van ongehoord hoge kwaliteit op vocaaltechnisch vlak en een fantastische voordracht!

G.F. Händel: Israel in Egypt, door het Chor des Bayerischen Rundfunks en Cantus Köln olv Peter Dijkstra

Omdat dit het bewijs is dat je geen fragiele slechtzingerende solistenensembles nodig hebt om een transparante uitvoering te krijgen, maar dat je dat resultaat heel simpel met een goed getraind en geleid ensemble ook voor elkaar krijgt. De rijkheid aan kleuren dynamiek is dan overweldigend.

Francois Poulenc: Figure Humaine, door het Swedish Radio Choir olv Peter Dijkstra

Poulenc, wat een muziek...Als er één koordirigent is die Poulenc begrijpt, is het Dijkstra wel en dan met dit sublieme ensemble! Afgelopen juni was ik een weekje te gast bij ze. Wat een ensemblecultuur! Nastrevenswaardig.

Wie is wie?

Hester Bolt
Alt 1
Lid sinds januari

Zong je in een ander koor? Doe je nog iets anders met muziek?

Als meisje op de Europese school in Brussel, mijn eerste koorervaring. We kregen daar conform de Carl Orff methode muziek onderricht, een geweldige basis. Daarna diverse andere koren. Ik speel fluit.

Wat vind je leuk aan TKA?

Het wekelijkse repeteren, de generales met orkest. De mensen; heel dierbaar geworden in de loop der jaren. Verder: de verscheidenheid aan werken, de bijzondere plekken waar we optreden, de busritjes. En natuurlijk de Sera-ta!

Is er iets wat je graag anders zou willen zien?

Ik zou het leuk vinden als we binnen het koor een kleiner koor zouden formeren, een soort kamerkoor, waarvoor je in aanmerking kan komen na auditie.

Welk concert, waaraan je meewerkte, is je het meest bijgebleven? En welk stuk zou je (nog eens) willen zingen?

Wat mij het meest is bijgebleven is ons optreden buiten in de regen bij de Stopera, de opening van het Light Festival 2015. Ik vond het geweldig dat we daar stonden onder die omstandigheden. Weg uit het comfort van het rode pluche en overgeleverd aan ons zelf.

Graag nog eens zingen: Gurre Lieder van Schönberg. Verder: Lily Boulanger, Ariel Ramirez.

Wat is voor jou het mooiste lied aller tijden?

De eerste merel in het vroege voorjaar.

Heb je nog andere hobbies?

We hebben een volkstuin en thuis twee grote balkons die van maart tot oktober veel tijd en aandacht krijgen. En ik spaar (mooie en bijzondere) melkkannetjes.

Wat doe je in het dagelijks leven?

Begeleiding naar een baan van mensen met een autismediagnose en daarna jobcoaching op het werk.

Is er een boek dat je iedereen zou aanraden te lezen?

Ik hou erg van kinderboeken. Laatst gelezen: 'Alaska' van Anna Woltz. 'Mio mijn Mio' van Astrid Lindgren zou ik iedereen aanraden.

Vertel eens iets verrassends over jezelf.

Ik geef Nederlandse les aan Syrische vluchtelingen en trainingen aan Voedselbankklanten over budgetteren. Ik heb van bijna alle kinderen uit de straat groeistreepjes op de keukenmuur.

In de film over jouw leven: welke actrice speelt de rol van jou? En wat zou in die film de themamuziek of het themalied kunnen zijn?

Brigitte Kaandorp. Themamuziek: 'Zeur niet' van A.M.G. Schmidt.

Met wie zou je wel eens een borreltje willen drinken?

Met Michelle Obama, maar dan liever een glaasje toma-tensap.

Wanneer ben jij het meest in je element?

Als ik iets voor een ander kan betekenen.

Heb je een motto?

Neem jezelf niet te serieus.

De Passiebarometer

Voor de vierde keer publiceerde het 'Zingmagazine' een zogenaamde 'Passiebarometer'. Het viel de redactie van dit blad onder meer op dat er dit jaar ten opzichte van 2016 meer uitvoeringen zijn van de Johannes Passion en minder van de Matthäus Passion.

Wil je weten welke uitvoeringen waar plaatsvinden kijk dan op de website van 'ZING magazine'.

Uitvoeringen per provincie 2017

	Aantal	Matthäus	Johannes
1 Noord-Holland	63 (-7)	44 (-13)	19 (+7)
2 Zuid-Holland	52 (+9)	36 (+4)	16 (+9)
3 Noord-Brabant	30 (+4)	22 (-2)	8 (+6)
4 Utrecht	30 (+1)	20 (-2)	10 (+4)
5 Gelderland	26 (+12)	13 (-1)	12 (+12)
6 Overijssel	12 (-2)	11 (-1)	1
7 Friesland	9	7	1 (-1)
8 Groningen	8 (-3)	6 (-4)	0
9 Drenthe	8 (+1)	7 (+4)	1 (-3)
10 Zuid-Limburg	5 (-1)	3 (-1)	2
11 Zeeland	3 (-1)	2	1 (-1)
12 Flevoland	1 (-1)	0 (-2)	1 (+1)
Vlaanderen	5 (+1)	3 (+1)	2
		174 (-18)	74 (+34)

Overzicht seizoen 17/18

Er zijn enkele wijzingen aangebracht in de planning van seizoen 17/18. De uitvoering op het Amstelveld en de schoolconcerten gaan niet door; de uitvoering van de Matthäus Passion in de Grote Kerk te Alkmaar is bevestigd.

Omdat we bij ons optreden op 'Klassiek op het Amstelveld' (september 2017) niet konden samenwerken met een orkest - zoals de bedoeling was - hebben wij onze deelname aan het festival helaas moeten afzeggen.

Onlangs ontvingen we het bericht dat het NedPhO geen schoolvoorstellingen organiseert met Ravel's 'Daphnis et Chloé' in december van dit jaar. De beide uitvoeringen in Het Concertgebouw op 28 en 30 april 2018 gaan wel gewoon door!

Ook in 2018 werken we bij de Matthäus Passion weer samen met het Concertgebouw Kamerorkest. Naast de uitvoeringen op Palmzondag in de Philharmonie te Haarlem en op Goede Vrijdag in Het Concertgebouw is het nu ook gelukt om de uitvoering in de Grote Kerk van Alkmaar zeker te stellen.

De planning voor seizoen 2017-2018 is als volgt:

- zaterdag 2 september 2017: Havenkomfestival in Almere met het Nederlands Kamerorkest. Op het programma staan operakoren van onder andere Rossini en Donizetti.
- zaterdag 25 november 2017 (deze datum is nog niet zeker, eventueel wordt het zondag 12 november): najaarsprogramma in de Dominicuskerk, met orgelbegeleiding.
Programma:
Arvo Pärt: 'Salve Regina'
Leoš Janáček: orgel solo uit 'Glagolithische mis'
Franz Liszt: 'Missa Choralis'
Maurice Ravel: 'Daphnis et Chloé' (a capella deel)
Arvo Pärt: 'Annum per annum'
Pēteris Vasks: 'Dona nobis pacem'
- zondag 25 maart 2018: 'Matthäus Passion' in de Philharmonie in Haarlem.
- woensdag 28 maart 2018: 'Matthäus Passion' in de Grote Kerk Alkmaar.
- vrijdag 30 maart 2018: 'Matthäus Passion' in Het Concertgebouw.
- zaterdag 28 en Maandag 30 april 2018: Symphonic Cinema: 'Daphnis en Chloé' met het Nederlands Philharmonisch Orkest o.l.v. Benjamin Wallfisch
Klik hier voor meer informatie over Symphonic Cinema.

Caroline Bakker, voorzitter TKA

Welkom!

Marije Swank, sopraan 1, en Ernst Knuit, tenor 1, kwamen in januari onze gelederen versterken.
Van harte welkom!

Concertagenda:

zondag 12 maart: Johannes Passion
waar: Westerkerk in Amsterdam
aanvang: 15:30 uur

donderdag 6 april: Matthäus Passion; Zing en Beleef-
versie
waar: Het Concertgebouw
aanvang: 19:30 uur

zondag 9 april: Matthäus Passion
waar: Philharmonie in Haarlem
aanvang: 14:00 uur

vrijdag 14 april: Matthäus Passion
waar: Het Concertgebouw
aanvang: 19:30 uur

Colofon

Redactie: Melanie Lemmen, Stef Lokin, Daan Nijssen, Nelleke Reijs, Marjolein Zinkstok

Met medewerking van: Caroline Bakker, Hester Bolt, Loekie van Dinther, Theo Laceulle, Patrick Pranger, Johan Westera